

שמחת תורה – להשתדל להגיע לשלימות.

[שיחה לשמיני עצרת – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו אוצרות התורה, כרך ב' בחלק "מועדים".
בהנהגה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

חג שמיני-עצרת שאנו חוגגים היום, שונה משאר חגי ישראל.

גם בתורה שבכתב וגם בגמרא ומדרשים, (חוץ מענייני הקרבת הקרבנות) לא הוזכר מה הוא יחודו של היום הזה, ומה הן המצוות המוטלות עלינו לעשות בו בכל דור ודור. רק בכתבי זוהר (שהתגלו לפני כמה מאות שנים, ורוב עם ישראל לא ידע כלל על ההדרכות שבספר) כתוב: "ומאי (שמיני) עצרת?... ונוהגין למעבד ישראל עמה חדוה ואתקריאת 'שמחת תורה' ומעטרין לספרי תורה בכתר דיליה". (זוהר ג'רנו:). כלל לא מוזכר שם לעשות "הקפות" סביב לספר תורה, וכל שכן לא הוזכרו ריקודים ושירה. (וכבר כתבתי על הבעייתיות שבדבר ב"אוצרות הגר"א", שער ו', פסקא ט', ריקודים בשמחת תורה) המנהגים הללו אינם מוזכרים לא ברמב"ם וראשונים ולא בשו"ע.

רק רמ"א מציין וזו לשונו – "וקורין יום טוב אחרון 'שמחת תורה' לפי ששְׁמַחין בו בסעודת מצוה לגמרה של תורה (=כי מסיימים אז את הקריאות השבועיות בקריאת 'וזאת הברכה') וקוראים לאחרים לעשות משתה. ועוד נוהגין במדינות אלו (=משמע שבני עדות המזרח לא נהגו כך) להוציא בשמחת-תורה ערבית ושחרית כל ספרי תורה שבהיכל ואומרים זמירות ותשבחות, וכל מקום לפי מנהגו. ועוד נהגו להקיף עם ספריהתורה הבימה שבבית הכנסת, כמו שמקיפים עם הלולב, הכל משום שמחה. ונהגו עוד להרבות הקוראים לספר תורה....". (שו"ע או"ח סי' תרס"ט).

ה"משנה ברורה" שם מציין (ס"ק י') – "יש מקיפין ג' פעמים ויש ז' פעמים כמו בהושענא רבה, וכל מקום לפי מנהגו". משמע מדבריו, שהמספר של ההקפות הוא מוגבל ביותר, ולא כנהוג בא"י בזמננו שמקיפים מאות פעמים עד שחדלו לספור, והדבר מתארך לשעות מרובות מאד עד שכמה הם הממשיכים לרקוד עד קרוב לשקיעת החמה.

מפורסם שהמשגיח של פוניביז', הגאון ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל התנגד מאוד להארכת ההקפות והריקודים כל היום. הוא טען שהוא לא ראה את המנהג הזה בישיבות ליטא, ויש בו משום ביטול תורה. וכן יש אסמכתא לצמצום ההקפות מדברי הגר"א ב"מעשה רב" (קטע רל"ג) שהקפיד להגביל ההקפות לשבע פעמים בלבד ולחזור ללימודו. ועובדה היא שבישיבת המקובלים "בית אל" (בירושלים) היו נוהגים להקיף אך ורק שבע פעמים (מחמת שבע ספירות) ותו לא. (ידברי שלום" של רבי רפאל שרעבי, נכד הרש"ש).

(הערה: כאשר יצר הרע רוצה לבטל ברתורה מן לימוד תורתו, איננו בא לפתותו ע"י עשיית עבירה ח"ו, כי מי ישמע לו? אלא הוא בא בהצעת איזה מנהג טוב שבעצם אין האדם מחויב בו, וע"י ניצוץ הטוב שבמנהג הוא מפסיד ממנו המצוה הגדולה ביותר).

נחזור לדברי רמ"א הנ"ל שעיקרו של יום זה הוא "סיום מסכת".

שורש הדבר הוא ממה שלמדנו על שלמה המלך שעשה סעודה לגומרה של תורה (שהש"ר א/ט) כן כתב רמ"א (שו"ע יו"ד, רמו סעיף כו). המשתה שקובעים הוא בגלל שמחת הנפש על ההשגות שמשגיגים בלימוד. ודאי כי עיקר השמחה באה מתוך ההתבוננות כדכתיב "נתת שמחה בלב"י". (תהלים ד, ח). ויש להזהר שהשמחה לא תהיה רק פעולה חיצונית של מחיאת-כפים או שיר בפה בלבד. ידוע שחז"ל גזרו שאין לרקוד או למחות כפיים בשבת וחגים. (וכן נפסק בשו"ע או"ח סי' שלט סעיף ג'). אמנם חלק מהפוסקים מקילים בזמן הזה, אבל דעת הגר"א (יספרי הגר"א, מעלות הסולם, דף טו:). וכן דעת רבי יוסף חיים מבבל (שו"ת שבסוף "אמרי בינה" סי' ג') וכן ב"בן איש חי" (ש"א תשא, אות טז, ש"ב ורא, אות י') בדברי חז"ל יש תמיד טעמים נוספים ע"פ סוד. אותו טעם שנתנו בגמרא היה טעם פשטי והוא כדי להסתיר את הטעם האמתי.

כן בענייננו מצאנו דבר מפתיע בדברי "אבני נזר" (כפי שהביא בנו אדמו"ר סוכצ'וב, בספרו "שם משמואל", על פורים, דף קפז): "דשמחת יו"ט הוא רגש דבקות בה' והיא שמחה פנימית... וטעמא דאין מרקדין ביו"ט משום דריקוד הוא בחיצוניות, ושמחת יו"ט היא בפנימיות" עכ"ל. הרי לנו מכאן שחז"ל דוקא רצו למנוע מאתנו את התופעות החיצוניות, בכדי לגרום לנו הפנמה, לעורר אותנו למחשבות לבב. ואדרבה, ההשתקעות בחיצוניות מסיטה אותנו מהמטרה העיקרית!

לכן אם כנים אנחנו, מן הראוי להתבונן בתשומת-לב משום מה אנו שמחים, בין בתורה שבע"פ ובין בתורה שבכתב? וזו היא השמחה האמתית, כמאמר חז"ל "אם בא יצרך להשיקך, שְׁמַחְהוּ בדברי תורה" (ב"ר כ"ו ע"ע במדרש תהלים פ"א). ומפורש אמרו "והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני" (ירושלמי חגיגה ב/א). ולכן עלינו להתבונן מהו גודל הענין בין בתורה שבעל פה ובין בתורה שבכתב.

יש לנו בזה לכל הפחות שלוש סיבות. (מה החשיבות בלימוד תורה, ומתוך כך נבין על מה שמחתנו בשמחת תורה)

[א] ראשית, ענין דקדוק הדין. האוהב את הקב"ה רוצה להיות נאמן לדברו. ודאי שבלי ידיעת הפרטים מה מותר לו ומה אסור לו, לא יוכל האדם להיות מדקדק בקיום המצוות. וכן אם האדם לא ידע טעמי ההלכות ונימוקיהם, לא ידע כיצד להקיש דבר לדבר, כיצד לנמנות דבר לדבר, כדברי "משנה ברורה" בהקדמתו לח"א מספרו. ולכן כמה טוב לו לאדם ללמוד את כל הגמרא, כדי להבין כל דבר ודבר משום מה נאסר, ובאלו תנאים נאסר, ומה הם פרטי סעיפי ההלכות.

ואם אמנם בחכמות-תבל והטכנולוגיה יש גם כן לימוד ארוך ומסועף, אבל שם זהו בבחינת אדם המכוון מכוונה העולה עשרות אלפי שקלים, הכל כדי ליצור מחטייתפירה! כלומר, ההשקעה היא גדולה מאד, אבל התוצאה היא מזערית וקלת-ערך של נכסי עולם הזה, עולם החולף. מה שאין כן בחקר של מצוות התורה, אנו מביטים בגדולתו של מי שציוה אותנו בהם, ועיי זה חשוב ביותר הדקדוק בכל פרט ופרט מציוויו, שמא ח"ו באידיוק באחד מהם הפסדנו את כל המצוה והתועלת. (כמו האדם המניח תפילין, ואינם מונחים על מקומם הראוי אלא בולטים על המצח, אמר ה"משנה ברורה" (או"ח כז ס"ק לג) שהרי הם כמונחים בתיק התפילין עדיין).

[ב] שנית, הטורח בהבנת התורה אפילו בדינים שלא שייכים אלינו (כמו נוק השור והחמור) – הרי באותו הזמן האדם עוסק בידיעת מה הוא רצון הבורא ית'.

- וכך כותב הגר"ח ולוז'ין – "ויכוין להתדבק בלימודו בתורה בו בהקב"ה, היינו להתדבק בכל כוחותיו לדבר ה' זו הלכה, ובזה הוא דבוק בו ית' ממש כביכול. כי הוא ורצונו חד כמ"ש בזהר, וכל דין והלכה מתורה הקדושה הוא רצונו ית', שכן גזרה רצונו שיהא הדין כך, הדין כשר או פסול טמא וטהור אסור ומותר חייב וזכאי. וגם אם הוא עוסק בדברי אגדה שאין בהם נפקותא לשום דין, גם כן הוא דבוק בדיבורו של הקב"ה". (נפש החיים", ד/ו עיי"ש ראיותיו).
- וכן כתב גם כן ספר "תניא" (פרק כ"ג) "כי רצון העליון הוא הוא הדבר" הלכה עצמה שמהרהר ומדבר בה וכן כל צרופי אותיות תנ"ך".
- וכן כתב רמ"ק ("אור יקר", כרך י"ג, דף רכה). כלומר, בעת הלימוד ישנה הזדהות מסוימת בין רצון האדם לרצון בוראו.
- וכך כתב מהר"ל: "וכאשר ישיג הידיעה במשפט (טובאת) תנור וכיריים, הוא יקנה הצלחה נצחית... כי הידיעה במשפטי האדם הוא הידיעה בגזירותיו ית' אשר אין זה מתייחס אל האדם (כשלעצמו) כי אם אל המלך ה' אשר גזר גזירה זאת, כמלך הגוזר מצד מלכותו, וזהו מעלת הידיעה במצוות". (י"תפארת ישראל", פ"יא).

ולכן, אפילו אם האדם חוקר לדעת בהלכות הסנהדרין, בדיני המלך או דיני בית המקדש, באותו הזמן האדם חוקר במשפטיו של מלכו של עולם ומבקש לברר מה רצונו, ובזה האדם מתעלה להדביק רצונו בהקב"ה.

[ג] ויש בזה עוד ענין שלישי המוטל על כל בן־תורה לתת תשומת לבו.

בהקדמה לספר צל"ח (=ציון לנפש חיה") על מסכת ברכות (שנכתב ע"י מחבר שו"ת נודע ביהודה) סיפר סיפור שיש בו משל נמרץ: מעשה ואניה אחת טבעה, אבל כמה אנשים מתוכה וביניהם ילד אחד ניצולו והגיעו לאיזה אי שבסביבה. שם המתינו עד תעבור עוד איזו אניה, ויקראו אל נוסעיה להציל אותם מהאי ולהביא אותם אל היבשת. עד שהם ממתנינים שם שבועות וחדשים, התחיל אחד מהגברים שם ללמד להילד ההוא צורת אותיות הכתיבה. לעג לו אחד מחבריו, וכי מה תועלת בדבר, והרי אין להם שם לא ספר ולא עיתון, שהילד ישתמש עבור כך בהכרת האותיות. ענה לו המלמד, אני מצפה שעוד נצא מכאן ונגיע לעיר. שם הילד ימצא ספרים. אחסוך לו את זמן הלמידה, כדי שתיכף בבואו לשם יוכל להתחיל בלימודיו בספרים. עד כאן המשל.

הנמשל הוא, שפך תורתנו שאנו לומדים כאן בעולם הזה היא רק בבחינת לימוד האלף־בית. אנו רק בשלב ההתחלתי ביותר. אין אנו יודעים לחבר מכך לא תיבות, וכל שכן לא משפטים, ועוד כל שכן לא יודעים להרכיב מכך קטעים. אנו רק מתכווננים להבין יותר כאשר נגיע למתיבתא דרקיע. וכך מפורש בתנחומא. (סוף פ' תבוא). ועוד אמרו "כל התורה שאתה למד בעולם הזה, הבל הוא לפני תורה שבעולם הבא". (מדרש קוה"ר ב').

ביאור הענין הוא שהתורה המונחת לפנינו היא כמו קרחון, חלק מועט ביותר ניכר לעינינו, ומרביתו מכוסה מעינינו. כך כל דין ודין שבה, וכל אגדתא שבה, וכל פרט המוזכר בה איננו אלא לבוש חיצוני לידיעה גדולה ועצומה. וכך כתב מהר"ל: "התורה, עם שהאדם מתעסק בדברים שהם גשמיים והם המצוות, יגיע ע"י זה אל המעלה העליונה שהיא פנימיות התורה, ודבק בשם הזה הם סודות התורה. ולפיכך העוסק בתורה, העסק הזה הוא בדברים גדולים. כי אין לך לומר כי כאשר יעסוק בדברים הגשמיים כמו נזק שור ובור וכיו"ב שאין לו עסק בדברים הפנימיים... אלא יש לו דבקות בפנימיות התורה ומגיע עד העולם העליון" (י"תפארת ישראל "פ"ג).

דוגמאות נהדרות לכך מצויות ב"שער מאמרי חז"ל" של האריז"ל, / וכן ביאורו של הגר"א לברכות, / וכן בספרי "עשרה מאמרות" ו"שברי לוחות" **לרמ"ע מפאנו**, ועוד. כן מצאנו **שרמח"ל** כותב במאמרו לפירוש האגדות ("ילקוט ידיעת האמת", ח"א דף רמ"ד).

וזה ידוע ומפורסם שכל דברי התרופות שיש בגמרא הרי הם משל וצופן לסודות התורה (מהר"ל, "באר הגולה", דף ק"ו) וכך הוא גם בכל דבר שבגמרא. כל זה נאמר במשפט אחד קצר: "ורבנן דמתניתין ואמוראין, כל תלמודא דלהון על רזין דאורייתא סדרו ליה" (זהר ג/רמד:). (וכמוכך, שצריכים לקיים כל פרט גם על פי נגלה, כפי שנפסקו בראשונים ואחרונים).

מהיסודות הנ"ל שגילו לנו גדולי עולם, חייב להתעורר אצל כל בן תורה חשק נמרץ שיגיע במשך הזמן יותר ויותר לזכות ללמוד אפילו במקצת מן סתרי התורה. אמנם האדם צריך להקדים ולמלאות כרסו ש"ס ופוסקים (כמבואר ברמב"ם, הל' דעות, סוף פ"ד) אבל כבר עכשיו האדם צריך לעורר את התשוקה שיגיע במשך הזמן לדרגה זו. ודלא כחלק מן הלומדים הדוחים לימוד זה ל"גלגול הבא".

וכבר העיר "חתם סופר" בשנינותו "מי שכופר בנגלה על הנסתר, כופר בנסתר על הנגלה". (יחוט המשולש החדש", דף קט). כלומר, סימן שלילי הוא שהאדם מכחיש חשיבותו של לימוד זה. הגר"א עורר על כך רבות. ("אבן שלמה", פ"ח ס"ק כא, כז)

על תורה שבכתב.

כל הדברים האמורים לעיל הינם תקפים ביתר עוצמה כאשר לומדים תורה שבכתב. הרי כל חכמות העולם, וכל מעשי האדם, גנוזים בה! ("דלית לך מלה זעירא דלא תשכח לה באורייתא" (זהר ג/רכא). **כאשר** האדם גורס במהירות אפילו שמותיהם של צאצאי ישמעאל (בראשית כה/ יביח) או עשיו (בראשית לו/ טימג), ח"ו שלא תעלה בדעתו דבראיוולת שהם דברים של מה בכך. והרי אם אפילו ב' אותיות שבפרשיות ההן נוגעות זו בזו, או אם כתב בכתיב מלא במקום חסר, או חסר במקום מלא, הרי כל הספר ההוא נפסל!

לפי חומר הנושא היה אפשר להאריך ולהסביר עוד, אבל "תפסת מרובה לא תפסת, תפסת מועט תפסת" (ר"ה ד:). היה ראוי שביום כזה נבחרי הישיבה יכינו דרשות ודבריתורה להאמר ברבים, כדי להראות נפלאות שבתורה. אולי האחד יכין לו מראש להראות איך בכל אחת מן נ"ג פרשיות התורה יש בה דוגמא של גמילות חסדים. תלמיד אחר יכין מערכת להראות יסודות האמונה. והשלישי יכין לו מהתורה ללמדנו על ערך רם של מוסר ומדות. חומר למחשבה הוא חומר לנשמה. **וכאשר האדם משתלם בשלימות, אז באה לו השמחה האמתית.**

ההדרכה היקרה הנ"ל נמסרה לנו מפי חז"ל. על השאלה "בשעה שבני ישראל אוכלים ושותים, במה יתעסקו?" ענתה התורה: "**אם בעלי מקרא הם**, יעסקו בתורה ובנביאים ובכתובים. / **אם בעלי משנה הם**, יעסקו במשנה, בהלכות ובהגדות. / **ואם בעלי תלמוד הם**, יעסקו בהלכות פסח בפסח, בהלכות עצרת בעצרת, בהלכות חג (סוכות) בחג". (סנהדרין קא). כלומר, חז"ל חנכו אותנו בזאת מה תפקידנו ביום כזה. הבה ונהיה ראויים לכך.

אדם שאיננו לומד תורה כראוי, המזניח שיעורים בשאר ימות השנה, הא כיצד ישא ספר תורה בחיקו ויפזז ויכרכר כאשר אין התורה שמחה בו, כי השפיל את כבודה? על זה אמרו חז"ל "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה" (אבות, ו) ושאל נכדו של אח הגר"א, וכי מי בכלל המעליב בביטויים פוגעים? והרי אף אחד לא מלכלך לשונו? והוא משיב, כאשר התורה מונחת בקרן זווית ואין עוסקים בה, ואין האדם מרכז שעות לכך לדלות ממנה פנינים, ואינו מפנה עיונו לכך, יש בזאת עלבון גדול. כי לפי רום ערך התורה היו צריכים כולם לרוץ רק אחרי השגתה. בהזנחה זאת, יש עלבון לפי רום תפארתה.

הרוקד עם התורה צריך לקבל על עצמו "קבלות", כמה קביעות הוא יקבע לעצמו לעסוק בה, כדי להיות ראוי להחזיק אותה בזרועותיו. פשוט הדבר שלא די בקריאת "שנים מקרא ואחד תרגום" בלבד. וכן בלימוד תורה שבעל פה, לא די במה שהאדם לומד סדרי נזיקין ונשים כפי סדרי הישיבות אלא עליו ללמוד מן מסכת ברכות ועד עוקצין.

"המסתפק במועט" עוד לא הגיע אפילו לשלב הראשון.

[הערת התלמיד.

1] עיין בסידור **כנסת הגדולה** (חלק ב' אות פ"ו), להרה"ג ר' יוסף צובירי זצוק"ל, על אופיו של יום שמיני עצרת **בק"ק תימן**, כיצד שמחו יהודי-תימן בשמחת-תורה. הדברים משלימים ותואמים לשיחת מו"ר שליט"א כאן.

2] כתב הרב – **וכאשר האדם משתלם בשלימות, אז באה לו השמחה האמתית**". וזו הגדרה קולעת ביותר למושג שמחה. ומה שרגילים לומר על אדם מחייך "שהוא שמח" הוא טעות. החיך והצחוק הם ביטוי אחד לשמחה פנימית אבל אינם מוכרחים. יש ואדם מחייך כי הוא מיואש מן העולם, "ומה כבר יש לעשות..."; ויש מאושר שהחיך עולה על פניו לרגעים, ושאר יומו טרוד בעיסוקיו. / חכמים דרשו מילת שְׂמֵחַ = שָׂם מַח. שאדם שהשלים קומת עיונו והשליט שכלו על תאוותיו – הוא הוא השמח האמיתי! אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, ובוודאי אין שמח כמוהו על שלימות שקנה. ומה שמנסים העולם להשיג "שמחה" ע"י כימיקלים ואלכוהול, מוזיקה קצבית ושאר הנאות – אספו רוח בסופו של יום. "שאנו עמלים ומקבלים שכר" – כבר בעולם הזה! היא השמחה הבאה לאדם העובד את ה' בשלימות[ד